

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РИНКУ

Стоволос Н.Б., к.е.н., доцент кафедри менеджменту в галузях АПК

У країнах ЄС обсяг і характер державного регулювання сільського господарства значною мірою визначаються САП і спрямовані на підтримку певного рівня закупівельних цін, субсидування експортних поставок, обмеження виробництва окремих видів продукції. Крім того, у країнах ЄС функціонують національні системи субсидування.

Крім того, аграрна політика ЄС використовує для регулювання сільськогосподарського ринку такий інструмент, як квотування. Сутність його в тому, що підтримка цін на продукцію веде до її надвиробництва, тому вводяться квоти на виробництво її певних видів (молоко, цукор, спирт, крохмаль) з метою збереження високого рівня внутрішніх цін, недопущення надвиробництва, а також зниження витрат з бюджету ЄС. Можна визначити певні недоліки квотування в ЄС на прикладі молока і виділити такі моменти:

1. Точно витримати квотовані обсяги не вдається, і надвиробництво молока щорічно досягає 20-30 %, що вимагає додаткових витрат бюджету на закупівлю зайвої продукції.
2. Квоти виділяють усім виробникам, а не найефективнішим, що означає нераціональне використання праці, землі і капіталу в сільському господарстві й, відповідно, робить держави ЄС бідніше.
3. Відбувається спекуляція квотами. Окремі підприємства розвивають інші виробництва і здають свої квоти на молоко в оренду або продають їх. Тим самим відбувається капіталізація квоти за аналогією з землею й капіталом.
4. За рахунок підтримки цін і квотування внутрішні ціни на продукти в ЄС зростають.

Загалом цілі, поставлені реформою САП, можна поділити на три групи:

1. Скорочення витрат з бюджету ЄС, яке спричинено переважно зовнішніми чинниками тиску та поточними борговими проблемами.
2. Підвищення безпечності продовольства. Це питання має як внутрішньополітичне значення (забезпечення високої якості харчів в ЄС), так і зовнішньоекономічне значення (протидія лобюванню з боку США генетично-модифікованої продукції). Відповідно до порядку денного реформ очікується, що у перспективі САП має приділяти більше уваги підвищенню якості продовольства, гарантуванню його безпечності, підтримці високого життєвого рівня сільського населення, охороні навколишнього природного середовища, забезпеченню гідних умов утримання худоби та птиці.
3. Сприйняття реформ населенням ЄС.

Наразі здійснення САП відбувається через низку взаємопов'язаних інструментів, які Європейська Комісія групує у два основні «стовпи» (pillars). Перший «стовп» включає спільну організацію ринків (через такі заходи, як експортні субсидії, підтримка ринкових цін, зберігання продукції, митний тариф) та пряму підтримку фермерів (через такі заходи, як єдиний платіж на площу земель; єдиний платіж на ферму; платежі, які частково пов'язані з рівнем виробництва та додаткові платежі). Більше того, пряма підтримка надається фермерам лише за умови дотримання ними умов перехресної відповідності, що є переліком вимог щодо добробуту тварин, утримання земель у належному стані та збереження довкілля. Другий «стовп» САП передбачає розвиток сільської місцевості (зокрема, заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору та лісництва, збереження довкілля та сільських ландшафтів, підвищення якості життя в сільських місцевостях та диверсифікації сільської економіки). Обидва «стовпи» пов'язані через принцип модуляції, що передбачає поступове скорочення розміру прямих платежів та спрямування вивільнених коштів на розвиток сільської місцевості.

Так, наприклад, система субсидування у Фінляндії припускає підтримку тільки прибуткових господарств, і при цьому зі збільшенням прибутковості фермера розмір субсидії прямо пропорційно знижується, тобто існує непряма підтримка менш прибуткових господарств. Фермери Франції одержують субсидії на підвищення ефективності виробництва, поліпшення умов життя, на підтримку родючості земель, компенсаційні виплати за роботу в районах з несприятливими природними умовами.

Аналіз екологічної спрямованості розвитку АПК в країнах далекого зарубіжжя дозволив розподілити їх на дві групи в залежності від ролі державної підтримки в розвитку галузі. А саме: перша група – країни зі значним рівнем цієї підтримки (США, країни ЄС, Японія, Норвегія); друга група – країни, в яких стратегія розвитку АПК ґрунтується на принципах лібералізації аграрної політики і зменшенні рівня державного протекціонізму (Нова Зеландія, Австралія).

Дослідження й аналіз досвіду закордонних країн показали розмаїтість підходів щодо виробництва органічної продукції і управління галуззю в цілому, а також різний рівень державного впливу на її розвиток.

Загальносвітові тенденції розвитку ринків сільськогосподарської продукції обумовлюють необхідність прискорення процесів реформування аграрного сектору України з метою розвитку органічного виробництва як екологічно безпечного.